

СИМПОЗИУМ ПО ВЪПРОСИТЕ НА БЪЛГАРСКИЯ ФОЛКЛОР

От 10 до 12. XI. 1970 г. в София се състоя симпозиум по въпросите на българския фолклор, организиран от Института за литература, Института за етнография и Института за музика при БАН. В работата на симпозиума взеха участие фолклористи, етнографи, музиковеди и литературоведи от София, Велико Търново, Пловдив, Пазарджик, както и видни фолклористи от СССР, Чехословакия, Румъния. Бяха прочетени 44 доклада и научни съобщения, които засягаха различни аспекти на проучването на българския фолклор — методи на събиране и записване, проучване на творците и носителите, история и съвременно състояние на българската фолклористика, отношения между фолклор и литература, фолклор и музика, фолклор и обред и пр.

Директорът на Института за литература проф. Стойко Божков откри с кратко слово пленарното заседание. Той говори за значението на народното творчество за националната ни култура и за отговорността на нашата наука за неговото събиране, описване и запазване.

С подчертан интерес бе изслушан докладът на акад. Петър Динеков „Българската фолклористика след Втората световна война“. Като направи обстоен преглед на наследството, което нашата марксистка фолклористика получи от миналото чрез делото на редица възторжени събиратели и на компетентни и добросъвестни учени, акад. П. Динеков набелязва основните етапи в развитието на тази наука след 9. IX. 1944 г.: изучаване на съвременния фолклор, проучване на творците и носителите на фолклора, изчерпателно събиране на юнашкия епос и хайдушките песни, проучвания върху отделни фолклорни жанрове, върху историята на българската фолклористика, на връзките между литература и фолклор, на художествения метод на фолклора и пр. Пренежвайки постиженията на българската фолклористика, акад. П. Динеков изтъкна голямото значение на опита на светската фолклористика в тази насока. В доклада бяха набелязани и ред важни и належащи въпроси, свързани с бъдещото ѝ развитие: да се продължи изследването на българското

народно творчество с оглед отражението на социалния живот и националната съдба във фолклора, на отношението между национално и интернационално, на ролята на фолклора в народния живот, на специфични естетически и творчески проблеми. Беше подчертана неотложността на някои конкретни въпроси, като написване история на българската фолклористика, създаване на речник на българския фолклор и особено издаването на списание по въпросите на българския фолклор.

На състоянието на фолклорните проучвания у нас бяха посветени докладите на Райна Кацарова и Николай Кауфман „Развитие на българската музикална фолклористика“ и на Христо Вакарелски „Българското народно изкуство — състояние и изследвания“. Д-р В. Гашпарикова (ЧССР) информира симпозиума за съвременното състояние на фолклористиката в Словакия.

В доклада на Кръстьо Генов „Проф. М. Арнаудов като фолклорист“ бе дадена висока оценка на приноса на акад. Михаил Арнаудов за събирането и изследването на българския фолклор. Като живо доказателство за значението на проучванията на големия наш фолклорист бе и докладът на Георги Данчев, който изнесе сведения за организираната от ВПИ „Кирил и Методий“ фолклорна експедиция в Еленско по следите на акад. М. Арнаудов и за интересните резултати от нея. С внимание и искрено възлиение бе изслушано обръщението на акад. М. Арнаудов към симпозиума на тема „Из историята на българската фолклористика“.

Работата на симпозиума протече в две секции — „поетически фолклор“ и „музикален фолклор“. С оглед интересите на читателите ще се спрем предимно на онези доклади, които разглеждат важни методологически въпроси или разработват проблеми, свързани с отношенията между фолклор и литература. Всички доклади, изнесени на симпозиума, ще бъдат издадени в отделен том.

В доклада на проф. В. М. Гацак (СССР) бе осветлен важният методологически въпрос за проучването на националното и

интернационалното във фолклора. Според автора този въпрос трябва да се разрешава винаги конкретно, във всичките връзки на жанра, като национално-конкретна идейно-художествена система, със средата на неговото създаване и битуване, както и с оглед на междужанровите отношения на нивото на една на първо време регионална типология, а след това — национална и интернационална. Проблемът бе разглеждан на основата на Лениновата постановка за отношенията между отделно, особено и индивидуално и общо, сходно, повтарящо се.

Друг, специфично методологически въпрос бе разглеждан от проф. Карел Хоралек (ЧССР) в доклада „За сближението на фолклористиката и лингвистиката“. Той проследи постановката на проблема у Р. Якобсон, П. Богатирьов, Вл. Я. Проп, К. Леви-Шрос и др. Според проф. Хоралек особено уместен е лингвистичният подход във фолклористиката при определяне на специфично националните явления, които се проявяват в по-второстепенните особености при общи основни структури.

Внимане предизвика и докладът на Боян Ничев „По въпроса за жанровете в литературата и фолклора“. Теоретическата концепция на автора бе изградена с оглед различията между фолклора като „система, която акцентува върху познатото“ и литературата като „система, строяща се върху новото, непознатото в задължителната естетическа опозиция познато — непознато“. Според Б. Ничев „в структурата на фолклорното произведение формулата заема същото място, играе същата основна структурообразуваща роля, каквато в художествената литература играе жанрът“.

Ролята на вариантите в процеса на естетическото съществуване и на фолклорната творба бе разкрита на основата на обилен материал от Димитър Осинин в неговия доклад „Вариантите и творческият метод на народните певци“.

Надежда Драгова представи и прокоментира някои нови извори за българския фолклор, открити от нея в съчиненията на Прокопий Кесарийски, Скилица-Кедрин и Кекавмен Никулица.

Донка Петканова се спря върху разпространението на „Пословицата в старобългарската книжнина и фолклора“ и по-точно — върху жанровите форми, в които съществува в писмената и усната традиция и възможностите за взаимни влияния.

Отношенията между народната и литературната балада бяха предмет на доклада на Никола Г. Николов. Поставяйки развитието на жанра в рамките на световния литературен процес, авторът се спря на зараждането и развитието на българската литературна балада, което според него се извършва под влияние на два основни фак-

тора: фолклорната традиция и създадения вече в европейските литератури баладен жанр.

Началото на новобългарската проза, по-конкретно „Житието“ на Софроний Врачански, и връзките му с фолклорната разказна традиция бяха разглеждани от Стефана Таринска. Тези връзки се търсят в различни планове: езиково, стило-изобразително, композиционно. Изводът бе, че Софроний, макар и да не проявява съзнателен интерес към фолклора, използва по необходимост похвати, характерни за народния разказен стил, за да предаде новото в съдържанието на своето произведение.

Във основа на творчеството на П. Р. Славейков Соня Баева разгледа насоките, в които се проявява влиянието на фолклора при създаването на художествената басня у нас.

С цел да установи формите и насоките на фолклорното влияние Цвета Унджиева направи детайлен анализ на Ботевото стихотворение „Майче си“. Според авторката в случая литературната конвенция е основното, а фолклорните елементи са привлечени, за да поставят новата художествена система на фона на фолклора, в контекста на народнопесенната емоционална атмосфера и по този начин да обогатят естетическия ефект.

Няколко доклада, разглеждащи конкретни въпроси из историята на нашата фолклористика, предизвикаха интерес не само с прецизно събрания фактически материал, но и с опита да се определят координатите на тези явления с оглед развитието на световната фолклористика.

Илия Конев разгледа „Приноса на Венелин в сравнителното изучаване на фолклора на южните славяни“. Той показва закономерността на появяването на този интерес в Русия и на тая база изтъкна ред интересни идеи на Венелин, а също и някои от конкретните им реализации.

Лиляна Минкова се спря на връзките на Л. Каравелов с известни руски фолклористи и особено с един от водачите на руската митологическа школа — А. Н. Афанасиев. Тя проследи пътя, по който материали от българския фолклор стават достойни и биват привлечени в изследванията на европейски учени като В. Манхардт и Ралстий.

Докладът на Дочо Леков „Българското книжовно дружество и проблемите на фолклора“ имаше за цел да разгледа мястото на интереса към народното творчество в цялостната дейност на книжовното дружество и да проследи постепенното уточняване и задълбочаване на принципите на събиране и изследване.

Симпозиумът завърши своята работа на 12 ноември. В заключителното си слово акад. П. Динев обобщил задачите, които стоят пред нашата фолклористика, посо-

чени в докладите и разискванията. Три основни практически задачи чакат своето разрешаване, подчерта той: индексирание и каталогизиране на мотивите; съставяне на пълна библиография на публикациите по фолклор; започване работа по уточняване на терминологията. Същевременно бяха посочени и практическите организационни мерки, необходими за по-нататъшното успешно развитие на фолклорните проучвания:

1. Установяване на форми за по-постоянно сътрудничество и комплексно изучаване

на фолклора на първо време поне в рамките на БАН.

2. Създаване на списание по въпросите на българския фолклор, което би имало както научно, така и общонационално значение.

3. Създаване на дружество на българските фолклористи със свои издания.

4. Периодично устройване на подобни симпозиуми.

Л. П.

ОБСЪДЕН НАУЧЕН ТРУД

„МИХАИЛ ЧАЙКОВСКИ — САДЪК ПАША И БЪЛГАРСКОТО ВЪЗРАЖДАНЕ“

На разширено заседание на 7. I. 1971 г. Научният съвет обсъди и прие за печат труда на Ванда Смоховска-Петрова — „Михаил Чайковски — Садък паша и Българското възраждане“. В своята рецензия акад. П. Динев изтъкна, че авторката си е поставила за задача да проучва и осветява едновременно и в неразривна връзка личността, живота, обществената дейност и литературното дело на Чайковски, за когото съществуват многобройни и неверни или неточни мнения и оценки. Едно от най-ценните качества на труда е, че в него са привлечени много нови материали и архивни данни, с които В. Смоховска богато аргументира своите заключения и оценки. Особено внимание е отделено на обществената и политическата дейност на Чайковски на Балканите. Изследването ни въвежда в сложната историческа обстановка, разкрива политически ходове и заплетени дипломатически игри. В продължение на няколко десетилетия делото на Чайковски — Садък паша оказва влияние върху важни моменти от политическата история на нашия народ. Авторката е издирила и изяснила всички прояви на Чайковски в тази насока: дейността му като агент на полската емиграция, ръководена от Чарториски, противоречивата роля, която създаденият от него Казак алайт играе в освободителните борби на българите и т. н. Литературното дело на Чайковски е изследвано главно с оглед на отношението му към Българското възраждане. П. Динев посочи, че в литературния анализ на повестите „Кърджали“ и „България“ В. Смоховска е показала голяма литературна култура. П. Динев направил и някои критични бележки главно върху общата оценка за делото на Чайковски в заключителната глава на труда.

Към положителната оценка на труда се присъедини и вторият рецензент — ст. н. сътр. от Историческия институт при БАН В. Паскалева. Тя изтъкна, че трудът на В. Смоховска е значителен принос и за българската историческа наука. Разкрити са неизвестни източници за Българското възраждане. Авторката е положила огромен труд и е работила изключително добросъвестно над

трудните за разчитане архивни материали. Втората положителна страна на изследването е, че В. Смоховска предава духовния образ на М. Чайковски в развитие, разкрива неговата личност с всичките ѝ противоречия, лъкатущия и политически колебания. Рецензентът посочи, че някои оценки на исторически факти търпят известни корекции или се нуждаят от допълнения. Такива са главно положенията около ролята на Чарториски като проводник на френската политика на Балканите, заслугите на Хотел Ламбер и Чайковски в църковната борба и др. под. В заключение рецензентът подчерта още веднъж приносния характер на труда и предложи той да бъде отпечатан.

В обсъждането взеха участие Г. Цанев, Е. Георгиев, Г. Димов, Д. Леков и Б. Ничев. Положителната оценка на рецензентите беше утвърдена и от изказванията, в които се посочи, че трудът има приносен характер и голяма научна стойност. Без да се опитва да идеализира Чайковски, авторката се е справила блестящо с психологическите трудности, възникнали при такъв сложен и противоречив автор, какъвто е Чайковски. Според Б. Ничев най-важната заслуга на В. Смоховска е, че тя е намерила своя концепция, която поставя в центъра на изследването — това е „казашкият мит“ на Чайковски. Трудът има още едно достойнство — написан е живо и интересно.

В заключение директорът на института — Стойко Божков — подчерта, че историческата страна на работата е оценена достатъчно компетентно от В. Паскалева. Той присъедини мнението си към дадената положителна оценка на труда не само поради богатството на фактическия материал, но и като успешен опит да се навлезе в една сложна историческа атмосфера, разкриването на която е от значение за изучаването на нашето Възраждане. Ст. Божков пожела на авторката да вземе пред вид и да провери още веднъж точността на някои исторически сведения и формулировки, които бяха засегнати в рецензията и в изказванията. Трудът единодушно бе препоръчан за печат.